

Chirița în Iași
sau două fete ș-o neneacă
Comedie cu cântece, în 3 acte

1850

PERSOANELE

Cucoana CHIRIȚA

GRIGORI BÂRZOI, soțul ei

ARISTIȚA } fetele lor

CALIPSIȚA }

PUNGESCU, coțcar bucureștean

BONDICI, coțcar ieșean

GULIȚĂ, copilul Chiriței

Văduva AFIN

LULUȚA, copila ei

Sărdarul CUCULEȚ, director de agie

UN FECIOR BOIERESC

IOANA țiganca

UN SLUJITOR DE BARIERĂ

UN SURUGIU

UN NEAMȚ CU ORGA

POFTIȚI LA BAL, SLUGI, SURUGII, CAI DE POȘTĂ

ACTUL I

Teatrul reprezintă ulița Păcurarii plină de omăt; în stânga, în fund, se vede bariera închisă. La ridicarea cortinei, se aud chiote și pocnete surugiești. Bariera se ridică și încep a trece în fund vreo 16 cai de poștă, care trag o trăsură veche pusă pe tălpi de sanie. Caii intră în culisele din dreapta, dar trăsura rămâne troienită în mijlocul scenei. În coada trăsorii sunt aninate o mulțime de sipete și de cutii, iar pe deasupra lor șade o țigancă învelită într-o cergă strențeroasă; ea ține în mână o cutie cu bonete. Pe capră stă un fecior boieresc, ținând altă cutie. Înăuntru se află cucoana Chirița, Aristița, Calipsița și Gulița Bârzoii. Începe a însera și a ninge.

SCENA 1

*CHIRIȚA, ARISTIȚA, CALIPSIȚA, GULIȚĂ, ȚIGANCA,
FECIORUL, SLUJITORUL DE BARIERĂ, UN SURUGIU*

SLUJITORUL (*alergând după trăsura, zice țigăncii din coadă*):

Cine zici că-i în trăsura?...

ȚIGANCA: Cucoana Chirița.

SLUJITORUL: Cum?... Crița?

ȚIGANCA: Chirița... surdule.

SLUJITORUL: Chirița Surdulea?... Da' cască-ți pliscul mai tare...
cioară și cârâie mai dezghețat... Ce cucoană-i în trăsura?

ȚIGANCA: Du-te pârlui, că doar n-am să-ți toc la ureche până
mâine.

SLUJITORUL: De!... Baragladină, te-ai pichirisit?

ȚIGANCA: Baragladină ești tu, guleratul!

SLUJITORUL: Ian vezi moachia, că s-o fudulit... (*Azvrârle în țigancă cu omăt.*) Hâși, cârâitoare!

ȚIGANCA: Șezi binișor, blestematul, că te ie dracu.

SLUJITORUL: Hâși, ciocănitore!...

ȚIGANCA: Bată-te pârdaľnicu, să te bată!... Șezi binișor.

SLUJITORUL: Hâși, duh de baltă...

CHIRIȚA (*scoțând capul și primind omăťul în obraz*): Ce este?

Ce-ați păťit... carnași! că era să mă chiorască!... Cine azvârle cu bulgări?... (*Către țigancă*.) Ce te-o apucat, mă rog, coťofano, de cârăi ca cioara-n par?... Ie seama la lucruri bine și taci din plisc. (*Întorcându-se către fecior*.) Și tu, moťicule, ce stai în capră ca un degerat și nu zici surugiilor să meargă?... Vai, bată-vă crucea, mangosiťilor, c-o să-mi faceți zile fripte!...

SLUJITORUL (*la oblon*): Cucoană...

CHIRIȚA: Ce-i?

SLUJITORUL: Cum îi numele d-tale?

CHIRIȚA: Cum mi l-o dat nănașu... Lipsești de-acolē!

SLUJITORUL: Așa știu și eu... D-apoi vezi, cucoană, că trebuie să te trecem la catastiful barierei.

CHIRIȚA: Să mă treci la catastif pe mine?... Da' ce sunt eu, să mă treci la izvod?... Auzi vorbă!... Măi! că obraznici mai sunt gulerăťii iști cu săbiuťe...

Lipsești, moťice!
Lipsești de-aice,
Că-ți sar în păr
Și te bat măr.
Auzi dărzie! blăstămaťie!
Obrăznicie
Și moťicie!
În catastifuri el să mă scrie;
Să-mi facă mie
Catagrafie,
Parcă aș fi mărfa de băcălie,
Brașovenie
Sau lipscănie!

TOȚI

Lipsești, moťice!
Lipsești de-aice,
Că-ți sar în păr
Și te bat măr.

SLUJITORUL (*astupându-și urechile*): Ho, țară!... că doar n-am urechi de săftian... Cucoană, avem poruncă să nu lăsăm pe nime-n târg, pân' a nu-l întreba de nume.

CHIRIȚA: Ei! c-or să-mi scoată sufletu!... Du-te de scrie c-o venit în Iași: cucoana Chirița a banului Grigori Bârzoii, de la Bârzoieni, cu Aristița, Calipsița și Guliță, copiii lor.

SLUJITORUL (*în parte*): Mă!... ce pomelnic! (*Tare.*) Cum ziseși, cucoană?

CHIRIȚA: Iaca surdu!... (*Repede.*) Chirița, Aristița, Calipsița și Guliță Bârzoii *ot* Bârzoieni. (*La surugiu.*) Mânați, măi, și luați seama la covățele. (*În parte.*) Aice-n capitală ești tot cu zilele-n mână.

SLUJITORUL (*în parte*): Crița, Răștița, Lăpșița și Gurluiță Brânzoii!... Da'... a dracului nume!... parcă se bat babele-n gură... Mă duc să-i torn în catastif. (*Merge spre barieră.*) Gurluiță, Lăpșița... Crița... (*Iese.*)

CHIRIȚA (*la surugii*): Pornit-ați, jârpanilor?

SURUGIUL (*îndemnând caii*): Hi, hi, hi, hi, copii... nu mă lăsați!... Hi, hi, tătucă... Hi, hi, mânca-v-ar lupii! (*Pocnește.*) Hi, Iudă!... Hi, jupitule! Iaca, mă! c-or să mă lase-n troian... Hi, hi, da hi... lua-v-ar dalacu... prohodî-v-ar cioarele!...

CHIRIȚA (*scoțând capul repede*): Tacă-vă gura, bețivilor, că vă aud copilele.

SURUGIUL: Ian lasă-ne, cucoană hăi... nu ne mai necăji, că destul necaz avem noi cu rădvanul ista, ardă-l focu!...

CHIRIȚA: Ba să te ardă pe tine focul... Auzi?... rădvan!... trăsura mea de nuntă, nouă-noușoară!... de abia din vremea bejăniei!... Hai, mânați și nu mai faceți vorbă!

SURUGIUL: Hi, hi... odată, copii, cu toții... Hi! lăsa-v-ați oasele cioarelor și pelea vameșului... Ha, ho, ha, ho, tbrr... Degeaba!... de-acum ne-am troienit...

CHIRIȚA: Ne-am troienit?... Iaca! na, și alta acum... chiar colac peste pupăză! (*Feciorului.*) Ce stai ca un butuc în capră, mangositule... Coboară de-ajută la trăsura... Ian vezi-l, mă rog, parcă-i un boier!... Nu-i bun nici de-o treabă...

FECIORUL (*leneș*): Dacă-i chiar în zădar... nu ne scoate de-aici nici dracu...

CHIRIȚA: Sărmane, sărmane... ți-oi arăta eu acuși pe dracu, somnorosule... dă... dă!...

FECIORUL (*scoborându-se*): Somnoros, da! și eu n-am închis ochii de două nopți!

CHIRIȚA (*sărind din trăsura*): Ian auzi-l că și răspunde!... (*Lune-când.*) Carnacsî! că era să-mi rup șălele (*Împingând feciorul.*)

Ia, colo... colo la răzor, tontule... pune umăru de-mpinge, că ești coșcoge... (*La surugiu.*) Hai, măi, opintiți vârtos!

SURUGIUL: Hi, hi, zvânta-v-ar vântu și v-aș vinde păstrama!

CHIRIȚA: Tacă-vă gura, blăstămaților, că vă aud copilele! (*La fete.*) Astupați-vă urechile! (*În parte.*) Îi un păcat cu niște ghiorlani. (*La țigancă.*) Da' tu, cheramo, ce stai acolo parcă clocești ouă... Dă-te jos să se mai ușureze trăsura.

ȚIGANCA: Cuconiță, nu mă pot scobori făr' de scară.

CHIRIȚA: Scară?... Ți-oi da eu la scară, coțofană... Deschide-ți aripile și sai la pământ... Da' doar mi-i strica cutia... c-atâta-ți trebuie.

ȚIGANCA (*sărind*): Valeu!... că mi-am scrântit piciorul! Valeu! (*Sărind, scapă cutia, care se strică.*)

CHIRIȚA: Tronc! parcă-nadins i-am zis să mi-o strice!... Of! săracan de mine, că-mi vine să țip și să ieu câmpii!... Mult oi să mai stau în drum? (*Aleargă la oblon și lunecă.*) Carnacsî! că mi-o plesnit șireturile de la rochie!... Aristițo, Calipsițo, dați-vă jos și voi, doar ne-om distroieni mai degrabă... Ia așa... frumos... încet, să nu lunecați.

(*Aristița și Calipsița se cobor.*

Guliță vrea și el să iasă, dar Chirița îl oprește.)

GULIȚĂ (*cepeleag și alintat*): Să mă cobor și eu cu țâțacele?

CHIRIȚA: Ba nu, Gulița mamei... nu, drăguță; mata șezi în trăsura ca să nu răcești.

GULIȚĂ: E!... neneacă, vreau să mă cobor... na...

CHIRIȚA: Ba nu, suflăte... dacă mă iubești... șezi mățăluță locului, puiule, și te învălește cu contășu băbacăi.

GULIȚĂ: Ei, m-am saturat de contăș. Vreu să mă dau pe gheață...

CHIRIȚA: Ba... să nu faci pozna, Gulița neneacăi, c-apoi s-a mânia neneaca și nu ți-a mai cumpăra minavet... știi mata... minavetu care ți l-am făgăduit...

GULIȚĂ: Așa! de trii ani de când mă porți cu făgăduința...

CHIRIȚA (*sărutându-l*): Gulița mamei!... că nostim ești... nu fii de diochi... (*Închide oblonul și zice surugiilor:*) Hai, flăcăi, de-a-cum, că vă făgăduiesc bacșiș bun... câte un fifirig de om... (*Căutând în culise.*) Iaca pozna! Da' unde-s surugiii?

FECIORUL: Or fi fugit!... Cine știe?... La vro crâșmă poate... (*În parte.*) Hei, că nu-s și eu cu dânșii!

CHIRIȚA: O fugit și m-o lăsat lată în mijlocu drumului!... Bre! c-o să mă lovească ceva! (*Furioasă.*) Ei, apoi să nu te-apuce șaptezeci de năbădăici?... *Kirie eleison!* (*Vine iute în fața publicului.*) Mă rog, cine ține poștele?... Cine-i otcupcicul ghipcanilor?... Să deie ochi cu mine, dacă-l ține curăua... să-i zic două vorbe... da' vorbe!... să le pomenească cât o trăi... știi?... colè... *engolpion* de anul nou 1844.

I

Ian să-ți spun, otcupcic dragă,
 Vel otcupcic de ghipcani!
 Toți motanii, fără șagă,
 Nu-ți plătesc nici chiar doi bani!
 Of! mări frate,
 De ai păcate
 Cu cai de poștă să te pornești;
 De multă ciudă,
 De multă trudă,
 Te simți, cu poșta, că-mbătrânești!
 Ba nu-s propele,
 Nici căpițele;
 Ba ștreangu-i putred de ars în foc!
 Hi, pliosca, trosca,
 Hi, trosca, pliosca!...
 Sluga-n pricină... ești tot pe loc!

II

Drept să-ți spun, otcupcic dragă,
 Vel otcupcic de ghipcani!
 Toți motanii, fără șagă,
 Nu-ți plătesc nici chiar doi bani!
 Căci dacă pleacă,
 Colbul te-neacă;
 Glodu-ți lipește benghiuri pe nas;
 Biciul pocnește
 De te-asurzește,
 Și caii poștei alerg... la pas!
 Ba stau la dealuri;
 Te dau de maluri;

Îți sfarmă trupul de nu mai poți!
Și de nu-ți pasă,
Ajungi acasă
C-un ochi, c-o mână și cu trei roți!

CHIRIȚA (*alergând în fund*): Pofim poște!... Dacă nu merg caii, fug surugiii!... Da' unde s-o înfundat blăstămații? (*Intră în culisa din dreapta, din fund.*) Vai! că buni-s de spânzurat în iarmaroc!... Auzi!... carnacsî, că lunecușu-i!... Valeu!... (*Se aude căzând pe gheață.*)

ARISTIȚA }
CALIPSIȚA } : Vai de mine! o căzut neneaca pe gheață!...

(*Aleargă amândouă după Chirița
și se aud picând și țipând în culise: „Valeu!... Valeu!...”*)

FECIORUL (*căutând în dreapta*): Haita... buf... na, c-o căzut și ducile... Ha, ha, ha... una peste alta...

(*În vremea aceasta, Guliță se coboară furiș din trăsură
și începe a se da pe gheață.*)

GULIȚĂ: Uța... a... a... Bine-i de dat de-a sănișul... Uța... a... a... Neneaca s-o dus... bine-mi pare!

ȚIGANCA (*ghemuită în cergă lângă coada trăsurii*): Da' astâmpără-te, cuconașule, că-i cădea jos și ți-i sparge capu.

GULIȚĂ: Taci, coțofană... nu cârâi.

ȚIGANCA: Haide, hai, că te-a vedea ea cucoana acuși.

GULIȚĂ: Taci, îți zic, c-apoi știi... (*Către fecior.*) Măi, fecior boieresc, vin' de te dă pe gheață cu mine.

FECIORUL: Ce să fac?... că doar n-am zece capete de stricat...

GULIȚĂ (*mânios*): D-apoi dacă-ți poroncesc eu... nu vrei?... Ei las' măi bade, că te-oi drege eu.

FECIORUL (*în parte*): Ba-i drege tu pe cine-ai mai dres, sfrijitule.

GULIȚĂ: Uța... a... las' că te-oi spune eu și bunicăi, și mătușicăi, și băbacăi, și neneacăi... Uța... a...

(*Se aud dincolo de barieră un sunet de zurgălăi
și un glas de jidov strigând: „Vio, vio.”*)

SCENA 2

*FECIORUL (lângă oblon), ȚIGANCA (lângă coada trăsurii),
GULIȚĂ (dându-se de-a sânișul pe dinaintea ei), BONDICI,
PUNGESCU, UN NEAMȚ CU ORGA și SLUJITORUL*

BONDICI (*la barieră*): Mă! cel cu trăsura... fă înainte... Ce-ai închis șoseaua?

FECIORUL (*căutând în stânga*): Dec! cum oi să fac înainte, dacă ne-am troienit?

BONDICI: Ce-mi pasă mie?... Dă-te-n lături, că n-am să șez aici toată noaptea pentru hatârul tău.

FECIORUL: Măi omule, da' n-auzi că ne-am troienit?

PUNGESCU (*asemene la barieră*): Înhamă-te pe tine și trage zdravăn până ce-i ieși din zăpadă.

FECIORUL: Ba-ți pune pofta-n cui.

PUNGESCU: Hait! o pățirăm de la roate... Ei, ce facem acum?

BONDICI: Hai să lăsăm harabagiul și să ne suim într-o sanie de birjă.

PUNGESCU: Fie ș-așa... hait... Vină și tu, neamțule, cu noi.

NEAMȚUL: *No gut... maine heren.*

*(Bondici, Pungescu și Neamțul cu orga intră pe la barieră.
Slujitorul îi oprește.)*

SLUJITORUL: Cum îi numele dumneavoastră, domnilor?

BONDICI: D-lui îi spătarul Hațmațuchi, și eu aga Crastavețovici: amândoi cu șezutul și cu avutul în Focșani... Cât pentru d-lui Neamțul, îi vestitul *baron fon Șonțberg*, care vine de la Podul-Iloaiei ca să deie concerturi instrumentale în folosul său. Drept care avem cinste a ne închina d-tale cu tot respectul, noi, sus-pomeniții și jos-iscăliții: spătarul Hațmațuchi, i aga Crastavețovici, i *baron fon Șoacășenberg*. (*Se închină și vine în fața scenei.*) Zi cruce-ajută și dă înainte la catastih dacă poți, cenușerule.

*(Slujitorul rămâne încrămențit și suieră de mirare.
Neamțul începe a cânta din orgă și se trage în fund lângă trăsura.
Bondici și Pungescu vin în fața scenei.)*

PUNGESCU: Ha, ha, ha!... repede mi-l luași pe bietul dorobanț, nene...

BONDICI: Nume vroia? Nume i-am dat. Să se sature.

GULIȚĂ: Îra!... Iaca un minavet de canari, cum vreu eu. (*Aleargă lângă neamț, împreună cu feciorul și cu țiganca.*)

BONDICI: Iaca neamțul dracului!... Nici n-o apucat a intra în Iași și o și început a rupe urechile ieșenilor. Nu-i destul că ne-a asurzit pe noi în harabaua cea jidovească, de la Roman, și tot drumul!... Ia să vezi cum o să-mi gologănească sinpatrioții!... Păcat numai că n-are vro momiță sau vrun urs, că s-ar face stup de bani.

PUNGESCU: Ce spui, vere?... Carevasăzică... dobitoacele aci în Iași?...

BONDICI: Hai, hai!...

PUNGESCU: Apoi dar... ne-am sfințităra noi doi?...

BONDICI: *Niboisa*, fricosule... nu mi te da, păcătosule... dar ia lasă vorba asta... să venim la treaba noastră. Am scăpat din Focșani cum am putut... cu nepus în masă... că de punea mâna ispravnicul pe noi, ne trântea poate la gros...

PUNGESCU: Vrei să zici la pușcărie.

BONDICI: Și asta, din pricina ta; dacă ești prost și Iași să te prindă la cărți cu mîța-n sac!...

PUNGESCU: Ce pisică-n sac, neneo? Vina mea-i dacă s-a găsităra alt cartofor mai țeapăn decât mine și m-a zărităra când am tras pă riga de desubtul cărților?

BONDICI: În sfârșit, ce-o fost s-o trecut... am scăpat de-acolo. Acum ne rămâne să ne păzim aici vro cătăva vreme, pân' ce s-o face lucru mușama... De aceea trebuie mai întâi să ne prefacem numele; să le mai lungim. Tu te-i chema de azi înainte Pungescovici, și eu Bondicescu.

PUNGESCU: Ei ș-apoi!... Despre trai cum a s-o ducem?... Că numai cu *escu* și cu *ovici*, tot covrigi, tot spanac.

BONDICI: Despre trai?... Helbet!... feți-logofeți de soiul nostru, cu meseria stosului și a bancului, nu pier în Iași.

PUNGESCU: Se poate, nenișorule... dar mai bine m-aș închiorchioșa eu în București.

BONDICI: Pentru ce, neică?

PUNGESCU: Pentru ce?...

De-ai umbla întreaga lume;
De-ai călca pe rînd anume:
Țara englezească,

Țara franțuzească,
Țara spaniolească,
Nemțească, leșască,
Italienească,
Pân' și cea grecească,
N-ai găsi chiar într-o mie
Așa târg vestit să fie,
Pentru boscărie,
Pentru stosărie,
Pentru coțcărie,
Matrapazlărie,
Și rușfetărie
Și potlogărie!

BONDICI: Nu zic ba, neiculiță, dar apoi și târgul nostru... când ai ști. (*Caută împrejur.*)

PUNGESCU: Spune, că nu ne aude nime.

BONDICI: Iașul nostru-i chiar de gemene cu Bucureștiul vostru.

PUNGESCU (*cu bucurie*): Aoleo!

BONDICI: Ce-ți spun eu.

PUNGESCU: Carevasăzică... de-om lua treaba de la mertepea ș-acî, am înfundată ră pă dracu?

BONDICI: Ba încă și pe tată-său... c-apoi vezi tu, neiculiță... viața-i un stos de la început pân' la sfârșit, și lumea o masă de cărți. Tot meșteșugul îi să pontarisești la vreme și să găsești rutea norocului, ca să faci roi...

PUNGESCU: Prea bine... dar dacă ai goană dă fante?

BONDICI: Furi o carte, ș-așa îți dregi bosuiocul.

Neneo, mă crede, viața-i un stos;
Lumea o masă cu postav verde.
Tot meșteșugu-i de-a juca gros;
De-a punta bine și... de-a nu pierde!

PUNGESCU: Ei, apoi halal de mine.

BONDICI

Halal de tine dacă vei ști
Să-ți spoiești bine fruntea, obrazu,
Și, fără frică de-a te roși,
Să faci transporturi... cu cînstea mazu!